

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZINHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fél évre	6 „
Negyed évre	3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltése egész évre 2 K.	

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Piac-u. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljárt 1. fölépcsőn.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dóttá György lap-metteur kezéhez is.

Magyarország és a külföld.

Soha olyan aktuális és mindnyájunkat izgató nem volt az a kérdés, mint mostanában, hogy mit beszél rólunk, hogyan vélekedik felőlünk a külföld. Mohón hallgatjuk a külföldnek minden rólunk eső szavát és szinte azzal az izgalommal várjuk a Magyarországról szóló lapvéleményeket, amivel az új ruhájába felöltözködött fiatal asszony várja a pillanatot, amikor — a tükörbe nézhet.

Sajnos tény, — amit már itt konstatálnunk kell, — hogy a tükör, amelybe mostanában olyan gyakran van módunkban belenézni: — eltekintve az abszurd politikai állapotoktól, amelyeket külföldön joggal ítélnének kulturálatlannak — bizony a legtöbbször torztükör, amely elferdíti, sokszor valóságosan karrikaturává huzza szét vonásainkat és ott is szeplőt mutat rajtunk, ahol makula nélkül valók vagyunk. És igaza van a magyar napisajtónak, amikor hasábjait mind bővebben nyitja meg a cáfolatoknak, helyreigazításoknak, gunynak, sőt sokszor a haragnak is, hogy ezekkel a többé-kevésbé hathatós fegyverekkel verje vissza a külföldről bennünket érő támadásokat.

— Mi — haragudni nem tudunk a külföldre a miatt, hogy akár tudatlanságból, akár gonosz indulatból még mindig nem ismeri, vagy félreismeri Magyarországot. Haragudni nem tudunk, legfeljebb nevetni, mert valóban komikusnak tartjuk — és nem is tarthatjuk másnak — azt a tényt, hogy rövid kis ezer esztendőcske még nem volt elég Európának ahhoz, hogy hozzánk szokjék.

És tíz évszázad még nem tanította meg a különféle árszágú „művelt nyugatot“ arra, hogy bennünket hiába próbálgatnak visszatuszkolni Ázsiába épp úgy, mint a hogy hiába iparkodnak a bennünket megillető helyet a — Balkánon jelölni ki.

Nem vagyunk mi sem Ázsia, — sem Balkán.

Nem vagyunk pedig egyik sem épen ezer esztendő óta, amióta Árpád, e minden államférfiuk egyik legnagyobbja, és Szent István, a középkor derekának e csodálatos prófétája, tettel tudatták velünk, hogy nekünk itt a helyünk, ahol vagyunk s hogy Európának kell lennünk Európában. Azóta, — akármennyire haragudjanak is ezért ránk a német professzorok a *kultura nevében*, — bizony mi csak itt vagyunk, kulturfaj vagyunk és Európa műveltsége, civilizációja és fejlődése egyetlen más népnek

sem köszön annyit, mint éppen nekünk, akik a legnagyobb katasztrófától, a török hódítástól mentettük meg. És azután lerázva magunkról ezt a példátlan sulyu történelmi jármót, erőnkben meg nem fogyatkozva, ifjuságunk nyugalmából semmit el nem vesztve, diadalmas fönixmadár gyanánt csatlakoztunk hozzá megint azonnal az európai kulturához.

Hát, — tekintettel arra, hogy ezt bizony nem tudta volna utánunk csinálni sem a lágyság prototípusa, a szláv, sem a nehézkes és lassú német, sem pedig a könnyen hasonuló és kevés energiájú román, — mondom, hát ezért lehet ránk haragudni. De hogy azután mi is megharagudjunk azért, hogy ránk ezért haragudznak, az valóban botorság volna. Ne haragudjunk mi vissza a külföldre, hanem inkább mosolyogjunk azon, amikor a műveltség nevében támadnak bennünket, a műveltség megvédelmezőit.

Ellenben a cáfolás többi fegyvereit igenis hasznos mentül többször villogtatni. Mentül gyakrabban kell adatokat, tényeket, cselekedeteket tárnunk a külföld elé, amely az igaz képünket mutatja meg nekik. E téren a Molnár Ferenc, Bródy Sándor és Lengyel Menyhért irodalmi vállalkozásait a külföldön, de hogy is szabad abban hagynunk a jól indult kezdetnél. Hiába is alakoskodnak, maholnap rászorul a külföld a magyar operettírásra is. És hozzá kell nyulnunk a mi legerősebb, megdönthetetlen palládiumunkhoz, a multhoz, a történelemhez, abból mutatni ki, azzal bizonyítani be, hogy bennünket nemcsak a magunk hetyke akarata — bár még ez is *jogcim*, — tart itt Európa közepén, hanem egyéb jogcimek is, a többi közt az, hogy Európának és népeinek, úgy a szlávoknak, mint a germánoknak feltétlen szüksége van ránk.

És jó mentől többször mondani el, hogy nem vagyunk Balkán. Mert nekünk szent koronánk, ezer éves alkotmányunk, történelmi nemességünk és egészen speciális — szinmagyar — államszervezetünk van.

És nem vagyunk Ázsia sem. Részben ugyan ezekből az okokból, részben pedig olyan másokból, amelyeket már ezerszer kifejtettek tollnál, amely e sorokat írja, sokkal erősebb és hatalmasabb fegyverei az írásnak. Ellenben tény, — de nem olyan tény, amelyet szégyenkezve vallunk be, hanem olyan, amit büszkén konstatálunk és örvendő, hogy van alkalmunk a konstatálására, — tény, hogy van bennünk még mindig valami Ázsiából. Meg van bennünk az az eleven erő, az a fiatalság, amit ez a népszülő világ-

rész tud csak megadni gyermekeinek. Birjuk azt a rugalmasságot, a fantáziának és az ítéletnek azt az erejét, amit a nem elkopott, hanem még nagy feladatok megoldására szánt fajnak tart fenn a sors.

Ezért, ezért csak hargudjanak ránk. Valóban, nevezhetjük ezt a haragot. És átváltozva a római cézár modását, joggal írhatjuk le: gyűlölnék bennünket, mert félnék tőlünk.

Az árjaságnak, az u. n. kulturnépeknek a művelődésben a magyaron kívül nincs igazi versenytársa.

Áldásthozó, gyümölcsöző az a harag, ami ebből a versenyből fakad — mi ne haragudjunk vissza érte.

Annál kevésbé, mert aki haragszik, arra ráfogják, hogy nincs igaza. Mi pedig azt óhajtanánk, hogy egyszer valahára már belássa a külföld is, hogy nekünk magyaroknak igenis van igazunk, hogy a mi törekvéseinknek, szándékainknak, magának az itt-létünknek is szimpatikusnak kell lenni Európa előtt. Mert ha nem lesz azzá — akkor is itt maradunk, akár mint is veszeksünk egymással.

Mi a modern művészet.

A Debreczeni Szemle számára írta: Czerny József.

(IV. Közlemény.)

Ha az organikus fejlődés föltételeivel számolunk, úgy világos lesz, hogy az ut helyes volt, s hogy modern művészi kultúra megalapozása szempontjából egyenesen nélkülözhetetlen. Mert a művészi kultúra, amelyet, sajnos, eddig még mindig nélkülözni kényszerülünk, nálunk épp úgy, mint a nyugat egyéb országaiban is, főleg azon fordul meg, minő az a részvétel, melyet az intellektuális elemek a művészi produkciók recepcióját illetőleg mutatni hajlandók. S e szempontból az impresszionista művészet egyenesen korszakalkotó szerepet játszik s oly paedagogiai tényezőnek bizonyul, mint Locke, Rousseau, Pestalozzi vagy Spencer. Az impresszionizmus egy óriási kiválasztódási processzust eredményez a művészi hajlamok szempontjából, melynek következménye a művészi együttélés, művészi asszonancia bámulatos föllendülése lesz. Mert a modern művészet egyenesen aktív tevékenységre készíti a szemlélőt, ki eddig a művészi produkcióval szemben inkább passzív, mint aktív szerepet játszott. Jól értsük, miről van szó. A művészi élvezet mindig szubjektív átélése volt azon elemeknek, melyek a művész temperamentumából folytak. De ez elemek eddig készen, befejeződve adódtak, melyhez a műtőnek alkalmazkodnia kellett, mint ahogy a szemlencsének alkalmazkodnia kell a tárgyak disztanciájához. A modern művészet ez elemeket azonban kötetlenül primitív alkatrészeiben adja csupán, melyeknek egybeolvadása, szyntheticizálása folytán jó csak létre a művészi élvezet. S a mélyebb művészi élvezet épp így jó létre. Talán nem egészen a kötetlen elemek összefűzésében áll, mint némelyek hiszik, akik a romantizmust és gondolatszerűt teljesen törölni szeretnék a művészi értékelés programjáról, s lehet, hogy igazuk van, de talán az öröm azon tudata, azon fokozódása, azon föllendülésében, mely az érzéki tevékenység intenzitásának e nyomán fakad. Amint a művésznek a természet csak alkalom volt művészi

értékek kiváltására, úgy a szemlélőnek a művészet nyers anyaga is csak alkalom a művészi processzus folytatására annak végső kilengéséig, mely nem más, mint az ösztönök életenergiájának érzete, gyarapodása. Jogosult-e a szemlélőnek ily aktív, ily intenzív, de egyben ily kétes és hyperbolikus együttműködése művészi alkotások létrejövésében? Mert épp ezen fordul meg: a modern műtárgy a modern szemlélő által lesz csak műtárggyá!

Bizonyos, hogy ez új célok nap-nap után döntenek halomra a régi eszthetika definícióit, mely alaptételeit, nézeteit és előítéleteit a klasszikus művészet tárházából meríté. De művészi produkciókkal szemben nem az eszthetika az elhatározó, a primár irányító, hanem fordítva, a művészi produkció az, mely az eszthetikai igazságok tárházát gazdagítani képes, amennyiben oly értékeket teremt, melyeknek eddig lehetősége sem merült föl. Így állított életbe nem várt lehetőségeket Brunelleschi, Ghiberti, Van Dyck, Palestrina, Rembrandt, Beethoven, Goethe, Delacroix, Wagner, Emerson, Rostand. Így gazdagította, mélyítette az eszthetikai fölértés niveauját Edward Manet és hőse. Ezután nem arról van szó többé, hogy művészi tárgynak nevezhető-e az impresszionista produkció, mint a kérdés, még a lelkiismeretes, de lapos Henri Thode eszthetikai nyilatkozataiban is formulázva van, hanem arról, hogy a művészi belátás mily összeszedettséget kíván, a művészi átéléshez minő szubtilis pszichológiai folyamat szükséges. Mert haladás, jobban mondva fejlődés, oszlás és újraeloszlás, összetevődés és újból-összetevődés itt is csak úgy van, mint a fizikai, a kémiai, a költői, a filozófiai belátás bármily terén. A művészi értékelés sulypontja ma mindinkább antropocentrikus lesz. Lassan ébredünk annak a tudatára, hogy az érték, a szépség nem passzív valami, amivel szemben a a puszta receptio is megteszi, mint az eddigelő történt.

A HALOTT.

A Debreczeni Szemle számára írta: Bánd Margit.

*Ravatalon meredve fekszel,
A gyertyaláng fejednél néha lobban,
Arcod, mely sárga, megsárgítja jobban,
Merev halott, nekem ily sárgán tetszel.*

*Az arcod ritkálló aranypor,
Szíjad körül kis kékes árnyék reszket,
Szemed kitartón melleddre mereszted,
Nagy nyugalom száll elfésült hajadból.*

*A gyászszobán úgy fekszel kiterelve,
Mint egy komor király, ki lepihent
S titkos hatalmad néz csak híveidre.*

*Egy indiai bálvány, egy ázsiai szent,
Köny, siralom, jaj érzékellenül hagy,
Körül tolongnak — s mégis egyedül vagy.*

A házasság fanatikusai.

A Debreczeni Szemle számára írta: Herczeg Ferenc.

I.

Egy vékony termetű, kecses járású, szomorú arcú asszonyka siet végig a Kigyó-téren. Nagyon egyszerű, de izléses kék ruhába van öltözve. Ha szabad

egy okos és rokomszenves emberi arcot állatával összehasonlítani, akkor ennek az asszonynak kutyafeje van. A szenvedésben türelmes, hűséges, éber és értelmes kutyára emlékeztet a mélyen fekvő, sötét szemével és a becsületes, nagy szájjával és a tulságosan kicsi, szomorú állával.

A király házának egyik boltja előtt hatalmas gépkocsi áll. A kocsi előtt suttogó selyembe öltöztetett hölgy beszélget a kereskedővel. Ez a hölgy — bocsánat — yorkshirei kocára emlékeztet. Szépen viruló, pihegő, aranypanyhos, rózsaszínű hustömeg. A szeme azonban nem állatszeme, hanem a porcellánbaba nagy, tiszta, hideg, szép és ostoba üvegszeme.

Az automobilos hölgy megpillantja a másikat és rákiált:

— Nelli! Nelli! Hová sietsz?

Kezet fognak.

— Sietek, az uram otthon vár...

Az automobilos hölgy arcán valami irgalmatlanul szigorú vonás jelenik meg.

— Az urad! Hiszen az a kaszinóban van. Tegnap óta egyfolytában kártyázik... Épen most mondta Jenő öcsém.

Nelli asszony elpirul a haja tövéig.

— U-ugy?

— Édesem, te ezt épen olyan jól tudod, mint tudom én. Nem érdemi meg az a haszontalan ember, hogy füllents a kedvéért.

— Kérlek, — mondja Nelli bátortalanul, — ha kártyázik is, azért még nem haszontalan ember... Mások is vannak kártyások... Én nem is haragszom, mert tudom, hogy a sokat elfoglalt embernek szórakozásra van szüksége...

— Sokat elfoglalt ember? — hördül fel keserű gunnyal az automobilos hölgy. — A te urad ugyan nem töri magát a munkában!

— Azt én talán jobban tudom megítélni, mint te.

— Édes Nelli, te tudod, hogy mennyire szeretlek.

Nelli szomorúan vág a barátnője szavába.

— Mindenki így kezdi, aki valami kellemetlenséget akar nekem mondani!

Az automobilos hölgyet azonban nem lehet elhallgattatni.

— Hiába gorombáskodol velem, angyalom, én már csak megmondom azt, amit gondolok. A te drágalátos urad a világ legutolsó embere.

— Ez nem a te bajod.

— De igenis: Az enyém is és minden tisztességes emberé, aki téged ismer és szeret. Gyalázat, amit veled művel!

— Velem? Én boldog vagyok!

— Ugyan kérlek, ne bosszants! Te, és boldog? Hiszen ezt is szinte sírva mondom.

— Nincs nekem semmi bajom...

— A nevetek minden héten olvasható az árverési hirdetések rovatában.

— Szegény Taminek az utóbbi időben nem volt szerencséje a vállalkozásaival...

— Mondd így: nem volt szerencséje a játékban. És ennek te adod meg az árát! Ő ezer forintot tesz fel egy lapra, te meg úgy élsz, mint valami cseléd. Ezt a ruhádat is magad varrtad.

— Csak azért, mert kedvem telik benne. Tudod, hogy nem szeretem a zajos társaságot.

— Azelőtt bolondja voltál a színháznak és fogadni mernék, hogy most egész télen nem voltál színházban egyszer sem.

— Idővel megváltozik az ember izlése... Én mostanában jobban szeretek otthon foglalatoskodni,

— mondja lesütött szemmel, tompa hangon a kutyafejű asszonyka.

— Bezzeg nem szeret otthon ülni az urad!

— De mi bajod velünk, édesem?

— Bosszant, keserít és felháborít a te kelletlen fanatizmusod! Az egész világ tudja, te is tudod, hogy az urad szeretőt tart.

— Nem igaz!

— Hisz ő nem is titkolja. El is viszi magával azt a személyt vendéglőbe.

Nelli arca eltorzul a fájdalomtól és a haragtól.

— Rágalom! Rágalom! — sziszegi.

Aztán hirtelen sarkon fordul és gyors léptekkel tovább siet a Váci-utca irányában. A barátnője hívja, — szeretné megkérlelni, — de Nelli nem akarja hallani. A szíve megszakadásig tele van keserű haraggal. Nem az urára, hanem a barátnőjére haragszik és a haragját csak fokozza a tudat, hogy az minden szavával igazat mondott.

II.

— Van szerencsém hadnagy úr! De régóta nem láttam. Van már öt napja, hogy nem mutatta magát nálunk. A feleségem épen ma emlegette hadnagy urat... Nem tudom, nem követek-e el indiszkréciót, ha elárulom, hogy mit mondott? Azt mondta: a hadnagy ur egészen más szabásu ember, mint a mai fiatalok. Komoly, jellemes és szerény. Bámulatosan szerény.

— Én és sétálni? Van már egy esztendeje, hogy nem értem rá sétálni. Reggel a hivatalban vagyok, délután a kegyelmes úr lakásán dolgozgatok, este pedig a könyvemet írom. Ezt a szegény feleségem sinyl meg leginkább, mert egyedül kell színházba és társaságra mennie...

— Hogy mi van ebben a csomagban? Fotográfia. A feleségem levétette magát, mint Undina, — a tavalyi jelmezbálon viselte ezt a kosztümöt, — de nincsen megelégedve a képekkel és most megyek és megmosom a fotografus fejét... Utközben benézek a szabónőhöz is, megkérdezni, hogy mi lesz a feleségem új ruháival... Hallatlan, hogy milyen lassan dolgoznak a pesti iparosok.

— Azt hiszi hadnagy ur, hogy a feleségem jobban tudná eligazítani ezeket a komissziókat? Nagyon téved! Szegény Ninácska gyöngye idegzetű és az ilyen apró-cseprő kelletlenségek módfelett felizgatják. Mostanában — hála Istennek! — igen jó színben van... Sőt örömdetesesen erősödik is... De az idegeit kimélnie kell... Evekkel ezelőtt sokat szenvedett szegény. Azóta még azt sem merem neki megengedni, hogy a háztartással törődjék.

— Köszönöm, hogy elkísér, hadnagy ur... Ha nem venné rossz néven, tennék egy ajánlatot... Különben is jóval idősebb vagyok — hát ne cimezgessek egymást... Szervusz! — Ninácska éppen tegnap mondta, hogy nevetségesnek találja, ha két uriember magázza egymást...

— Hogy miért nem fogadom Horváth Pista köszöntését? Nem kívánom ismerni azt az urat! Neked, kedves hadnagyom, mint jó barátomnak, meg is mondom a viselkedésem okát. Ez az ember nyolc esztendeig járt a házunkba. Mondhatnám, hogy mindennapos volt nálunk. Ugy szerettem, mint a testvéremet és a feleségem is meglehetősen kedvelte.

nem tudunk kellőképen értékelni semmit. Mindég kritizálunk, a nélkül, hogy más kritikai érzékünk volna, mint a lebirálása mindennek, ami magyar s különösen — pro domo szólva — ami debreczeni.

*

= **A betegsegélyző pénztárakkal** csak mindég baj van. Orvos-sztrájk, patikus panasz egymást éri. A deficit pedig maholnap csődbe kergeti ezt a pompásan megkonstruált szociális intézményét a koalíciós kormánynak. Hát bizonyos, hogy ennél nyomorékabb törvényt még nem hoztak ebben a rossz törvényekben nagyon gazdag országban; Kossuthék úgy csinálták a $2 \times 2 = 8$ alapján, holott az utolsó második elemista is tudja, hogy 2×2 csak 4. Aki azt hiszi, hogy Debreczenben mások az állapotok, mint Kucsibrákon, az szörnyen csalódik. Itt is holtáig adós maradt a pénztár a gyógyszerek áráért a szegény *Mautner* Alfréd patikusnak s a többi is sokszor féllesztendő mulva látja a fizetését. Sok helyen az orvosokat nem tudják fizetni, a táppénzekkel kalmárkodnak stb. A koalíciós kormány hibáját csak a mostani kormány hozhatja helyre, ha csődbe kergeti ezt a százalmas intézményt, revízió alá veszi ostoba törvénycikkelyeit s állami kezelés alá veszi, igazi reális alapokra fekteti.

*

(!!) **A Debreczeni Nagy Ujság** úgy tett, mint a költő leányzója: nem halt meg, csak elszendergett néhány napra s olyan formán is cselekedett, mint a Főnix madár, mely, — mint Debreczen cimereiben is értelmeztetik, — új életre kelt hamvaiból. Mi, akik őszintén tudunk örülni minden kulturális előrelépésnek, az ujjá, moderné és nagygyá fejlődő Debreczen átalakulási korszakában, örömmel köszöntjük ama lap újraedését, mely tisztult irodalmi törekvéseivel, komolyan alapozott szellemi munkájával kivánatos újságstílust volt és van hivatva nálunk teremteni. Az új alapokra fektetett irodalmi vállalkozás derék, rátermett munkásainak minden jókat, — különösen elszánt kitarást kívánunk, — nemcsak a maguk, de a debreczeni közönség jól felfogott érdekében is.

*

+ **A debreczeni vasuti pályaudvaron** nagyon olcsó a munkásvér s az utóbbi időben egymást érik az elgázolások. Nem keressük, hogy mi az oka ennek, de épen elég lenne már az e fajta hátborzongató esetekből. Lehetetlenség, hogy ha csak nem munkától agyonsanyargatott és kellő gondosság, körültekintés hiányaival összeállított munkabeosztásról nem beszélhetnénk, — ennyi önmagára vigyázatlan ember ténferegne a világon s közelebb a debreczeni vasuti telepeken. Itt úgy látszik, hogy az emberek nem magukkal, hanem embertársaikkal szemben vigyázatlanok. Bünyösen könnyelműek, akik előtt a más vére épen olyan olcsó, mint amilyen drága a saját kényelemszeretetük.

*

(:) **Mindenképen haladunk.** A héten *Suchán* Rezső megnyitotta új, modern berendezésű mozgószínházát a régi csizmadia szin telkén levő *Korona*

kávéházban, a debreczeni színház tőszomszédságában. Szó — a mi szó, de sas-utcai moziját hasonlítani sem lehet ehez a fényes berendezésű mozi-teremhez, melynek konstrukciója úgy a közönség igényeinek, mint a tűzrendészeti, higiénikus követelményeknek is minden tekintetben megfelel s mely minden tekintetben lépést tart Debreczen haladásával. Ma már a mozinak kulturintézménynek kell lennie s *Suchán* színházának minden kelléke megvan ahoz, hogy az is legyen.

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképészeti szaküzlete Piac-ú. 63. szám. Telefon szám 869.

Visszapillantás a múlt szezora.

9. közlemény.

Zilahy drámai társulatáról, a nagy általánosságban nehéz beszámolni, miután a szezora elején bemutatott drámai összes több tagja időközben eltávozott. Akik ujak jöttek, pár heti kísérletezés után szintén itt hagyták Debreczent. Ezekről meg sem emlékszünk.

Legérzékenyebben érintete a társulat összesét a Thury-pár távozása. Nem azért, mintha nálukhoz hasonlókat, — sőt jobbakat is, — nem kaphatott volna az igazgatóság, de mert a körülményeknél fogva a Thury-pár távoztával gazdátlanul maradt szerepkörök nem töltettek be.

Thurné Böske nagy rutinnal rendelkező színésznő volt, bizonyos tartalmasságot, intellektualitásokra valló törekvéseket sem tagadhattunk el tőle, azonban *modorossága* végül teljesen hatalmába kerítette ezt a különben — vidéki viszonyokhoz arányitva, — nagyon használható, jó színésznőt. Tulzott szenvelgése, pathetikus játékmódora, de különösen magánügyeiből, támadt kellemetlenségei miatti elkedvetlenedése később már talentumosságának erősen rovására estek s korábbi nagyon szép sikerei mellett, utóbbi alakításai számba vehetők egyáltalán nem voltak.

Dačára ennek, az egyes szerepkörökben, például az erősebb drámaiságot igénylő szende, újabb meghatározások szerint fiatal hősnő szerepekben helyét senkivel sem pótolhatta az igazgatóság.

Papp Etelka a drámai társulat legkiválóbb, legtalentumosabb tagja volt, de művészi egyénisége szigorúan meghatározott szerepkörökre utalja. Művészi eszközeinek egyszerűsége, természetes alapokra fektetett játék stílusa, nagy szellemi intelligenciája, pompás, művésziesen tagolt beszélde, tetszetős színpadi megjelenése mai drámai színésznőink egyik legkiválóbbjaivá emelik, de csak saját, — nem nagy skálájú, — szerepkörében. E mellett egymaga lévén, két-három szerepkörön is tulterhelhetett, művészi munkával. Kellő beosztás, gondos rendezések mellett, *Papp* Etelka az, akitől igazi, nagy művészi sikereket joggal varhatunk.

Vajda Honka nagyon népszerű tagja volt a drámai társulatnak. Talán az volt a baj, hogy nagyon is elkényeztették. Egy fiatal, kezdő színésznőnél okvetlenül megnyilatkozó hibáira egyáltalán nem figyelmeztették, pedig a művészetek szeretetében fogant igazságos, jóindulatu kritikára még neki is szüksége van. Különösen tulzott arjátékban, tulédés allűrjeiben sok helyesbiteni valót találhat egy gondos rendező. Egyébként a legszebb művészi jövőre hivatott fiatal színész szintén tul volt halmozva; művészi feladatokkal. Nagyon szorgalmas, ambiciózus tagja volt a társulatnak, amiért külön is dicséretet érdemel.

Uty Gizella még az, akiről a legszebb elismerésekkel emlékezhetünk meg s aki egyik oszlopos tagja a drámai ensemblének. Befejezett, kész színész, akinek repertoírbeli sokoldalúsága kivételes helyet biztosít a drámai műsorban. Az egyetlen, aki nemcsak meghatározott szerepkörre van utalva s aki minden tekintetben egységes, magas színvonalon álló alakításokat produkált vígjátékok, drámák különbözőleg elhatárolt szerepkörökben egyaránt.

Császár Kamilla is azok közé tartozott, akik nagyon kis skálájú szerepkörre voltak utalva, de valami nagyobb kvalitásokat nem árult el. Kis terénumon nagyon használható, jó színész volt, aki egy kis modorosságtól eltekintve, minden szerepében szívesen fogadott a közönség. Mint tudjuk, őstől kezdve megszűnt a szintársulat tagja lenni.

Fabiny Felice, — aki időközben szintén eltávozott a szintársulat kötelékéből s akinek távozával az általa kellő készségekkel be nem töltött szerepköröket ismét gazdátlanul hagyta, nincs is más, akiről, mint a drámai társulat női tagjáról, megemlékezhetnénk.

Guthy Sarolta bohózatokban szerepelhet csupán. Erősen érezhető ezen az alakításain is az operettburleszkesség. Már vígjátékok ensembléjából is kirínak alakításai; kevés hajlandósággal bírván a halkított színek, finomabb művészi árnyalások, egyszerű eszközök alkalmazására.

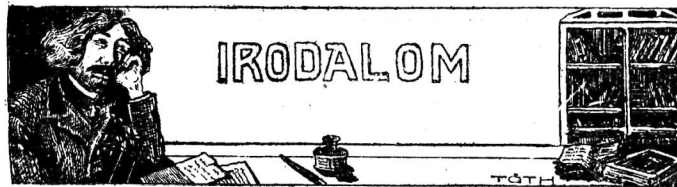
Es ezzel végeztünk is a drámai társulat női tagjainak méltatásával.

Mint ebből láthatjuk, a mérsékelt körültekintéssel szervezett drámai ensemblé számba vehető három tagján (Papp Etel, Uty-Gizella, Vajda Honka) alig számíthatott az igazgatóság valakire. Császár Kamilla, aki tulnyomó részben így is a Vajda I. szerepkörét játszta és a többiek, — Guthy Saroltán, az operett-komikán kívül, — végleg meg is váltak a társulat kötelékéből.

Ezért Zilahynak legalább három-négy elsőrangú drámai színész szerződtésére kell törekednie, ha azt akarja, hogy drámai összese komplett legyen.

Zilahyéknek ugyancsak jól megy a dolguk Máramaroszigeten. Térdig járnak a rózsában, az elismerések babérligeteiben. A színügyi bizottság a legteljesebb elismerését nyilvánította az eddigi pompás előadások felett. De a szintársulat rá is szolgált erre az elismerésre eddigi működésével. Márkus Emilia vendégszereplése, a nagyszabású Prielle-ünnep előkészítése csak emelik a közönségnek a színházi előadások iránti nagy érdeklődését.

Az élet legkeserveesebb' csalódásai a bételjesült kívánságok.

A nemzeti irodalom hanyatlása.

A Debreczeni Szemle számára írta: Julius.

Nemzeti irodalmunk alig élt zordabb idöket a mostaniaknál.

Az írók és költök 1867-ig a nemzet vezérei voltak. Ök irányították a magyarságot minden munkájában, ök uralkodtak a szíveken és elméken; ök állottak a nemzet társadalmi, közéleti s állami működésének élén.

A koronázás azonban megfosztotta a magyar írókat és költöket koronájuktól. A nagy átalakulás, a hatalmasan lüktető új élet, a mai Magyarország munkájában a vezérek egyszerű közkatonákká lettek és az utolsó sorba kerültek. A verejtékes létviaszkodásban lihegő, a forrongások, eszmeáramlatok forgatagába sodrott nemzet megfélekedezett a szomorú idökben oly hűséges vigasztalóiról, keresztül gázolt rajtuk a köznapok vásári tömege s mikor megtörve, leszorítva, mellözve, félretolva kitört belőlük a fájdalom jajkiáltása, az új világ fásult, rideg kufárjai azt követelték tőlük, hogy hányjanak cigánykereket, dicsőítsék a mát, tagadják meg a tegnapot, melyről már csak a hidszéli koldusének kesereg és álljanak be csörgő sipkával a sokadalmi lármát kedvelők udvarába bohócoknak.

Az írók, a költök erre elszéledtek és megnémultak.

Helyüket pedig gyorsan elfoglalták az ügyes bevándorlók, a mindenre kész utcai igricek, a mindig nevetésre álló képű napihír-költők, az üzletelvű mesteremberek és büszkén mutattak ujságpaplotáikra, suhogó bankóban kiutalványozott sikereikre, pajtási vállakon, érdekszövetkezések lépcsőin emelkedő nagyságuk aranykoszorúira s kiabálva hirdették, hogy ime az irodalom új aranykorát éli, hazugság és hálatlanság a tehetségtelenek és restek meséje a hanyatlásról!

Ki merészkedik meddőséggel, elnemzetietlenedést, zord idöket emlegetni, mikor az üzlet oly gyönyörűen virágzik?

Élelmes szállító cégek gyorspostával hozták be az olcsó külföldi lomot, az idegen izlést és minden magyarkodást, a nemzeti lélekből siró minden felszisszenést darutollas, sarkantyus, fokokos betyárkodásnak bélyegeztek, hogy az európai műveltség szabadalmi számával ellátott portékájukat szabadon magasztalhassák és árulhassák.

A még ki nem alakult társadalom, a létért küzdő nemzet, az élethajszában elesigázott közönség nem ért rá, hogy a dolgok mélyére hatoljon. A nemzeti költészet siralmait meg sem hallhatta az irodalmat a maguk számlájára elkönyvelő kufárok zsbongásától, elfogadta tehát az ügyesen feldicsért új, újabb és legujabb holmit macskástul-ebestül és itta a műbort és falta az idegen kotyvalékot az Istenek itala, a választottak mannája helyett.

Igy esett, hogy az idegen szellem ma már érdem, a külföldieskedés sikert jelent, az elfajult izlés — iskola, a fajmagyarság lehurrogása — dicsőség az irodalomban, mely virul, tollasodik, méltóságos címekben duskál és palotákat épít. Ha pedig egyiknek-

másiknak az osztalékból nem jut, az nem a nemzeti költészet meddségét, pangását panaszolja fel, hanem azért csikorgatja fogát, hogy a nemzet hálátlan iránta, mert a mindennapi kenyér robotjára kárhoztatja őt, aki szellemével, írásaival több érdemet szerzett, mint Árpád apánk és az összes kisebbszerű honfoglalók.

Eddig van a nóta.

Egyéni önzés, haszonleső érdek, nagyképű hiúság foglalta el, vette birtokába a magyar irodalom szent birodalmát.

Mit akarunk mi, suta békétlenek, nyelvünk, nemzeti álmaink, ősi szellem kigunyolt elbusultjai ebben a vigan élő, elégedett, divatos világban?

Van-e értelme, célja, hogy zord időket emlegesünk és kiásogassuk a földből nemzeti lángelmék rozsdás fegyvereit és hadakozásra gyülekezzünk a léha ügyeskedők ellen, holott világos, hogy minden úgy van jól, amint van és egy-egy terített asztal legyekben nem szükölködik!

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók **Hegedűs és Sándor** könyvkiadóhivatalában, Kossuth-utca 11. szám.

Nyelvünk a zenében.

A Debreczeni Szemle számára írta: **Drumár János.**

(Első közlemény.)

Midőn a zenét, saját céljaira felhasználandó, még a *latin* egyház ápolta, a zenére vonatkozó műkifejezések az egyház hivatalos nyelvéből kerültek ki s még ma is változatlanul megmaradtak a hangközők, az összhangzati tényezők s egyes műalakok elnevezésében. (Például: terz, quint, dominant, canon, fuga, praeludium, továbbá dur, moll, figuratio, vocalis, concert, quartett, camera, partitura, instrumentum, coloratio, mutatio, transpositio, tenor, alt bassus, superior = sopran, stb.)

De a 16 évszázadon át tartó benső érintkezés sem tudta kiszorítani ama *görögnyelvű* elnevezéseket, melyek az előző hellén művelés folyamán kerültek a zenébe s melyek ismét az elmélet különböző ágaira s a fizikai részre vonatkoznak. (Például: musika, dinamika, ryhtmus, harmonia, organika, akustika, simphonia, diatonika, chromatika, euharmonika, systema, hymnus, rhapsodia, choré = hur, mint a későbbi accord és una corda nyelvészeti gyökei, és choritis = karénekes, chorista, de maga a chorus, choral is stb.)

Majd az olaszok fenhatósága alá jutott a zene s a *lalián* is tele aggatta olasz kifejezéseivel a műszótárt, ilyenekkel jelölven az időegység kisebb és nagyobb méreteit (a gyorsabb vagy lassabb menet) s az előadásra vonatkozó összes kifejezéseket. (Péld.: allegro, largo, agitato, crescendo, sforzando, ritenuto, staccato, alla breve, con sordino, dolce, attacca, da capo, opera, sonata, fioritura, primadonna, aria, finale stb.)

Végül a nagy Couperin idején meginduló zongoraművészet s a francia földön született operettek hatása alatt a *francia* sem késelt beszöni nyelvét a zenei szótárba. (Péld.: roudade, main gauche és droit, suite, ballett, ensemble, haut-bois = oboa. potpourri,

impromptu, nocturne, salon-zene). De legnagyobb kárt okoz a francia befolyás azzal az érthetetlen hatásával, mely alatt a magyar szerző az ő művének magasabb értéket vél adhatni, ha a cimlapra köznapi francia elnevezéseket nyomtat s még szép tőle, ha belül nem szór el egy csomó önkitalálta francia kifejezést.

Arra még tudok mentséget, ha jobbnevű külföldi kiadócégek a saját honi nyelvük elfogadására kényszerítik a szerzőt, de az valóban megokolatlan, midőn egy előtttem fekvő hirdetésen egyik győri szerző, ki Győrött írja meg darabjait, Győrött nyomtatja ki, Győrött adja el s azokat a győri leányok zongorálják le, hogy ez a szerző *marche funebre*-nek és *morceau*-nak cimezi a szerzeményeit, pedig ezekre már igazán nagyon alkalmas szavakkal rendelkezünk.

Aki nem sajnálja a fáradságot és nem fél, hogy a szomorú eredménytől majd visszadöbben, közel *másfélezer idegen szót* találhat a magyar könyvpiacra megjelenő zeneművekben s a zene irodalmában.

Ez a tarkanyelvű zeneszótár mint valami nemzetközi csodabogár, hozzánk *német* kéz közvetítésével jutott s ennek a befolyása valamennyinél kártékonyabb volt, mert amely idegen műkifejezést a német elfogadott azt mi is tudatunkba gyümöszöltük, amit pedig a német átfordított a maga nyelvére, azt, de csakis azt mi tovább fordítottuk magunknak, még pedig vagy nevetségesen szolgálai utánzással, vagy még rosszabb eredménnyel, mint szomszédjaink. Így lett a diéziszből a német Kreutz-en át *kereszt*, a scallából *hanglétra*, a musica cameratából *kamarazene*, a dur és mollból *kemény és lágy*, a generalbassusból *számozott alhang*, a harmonikából *összhangzattan* az Auflösungszeichenből *feloldójel*, a contrapunctióból *ellenpontozat* stb. stb.

A zene rovatban felsorolt zeneművek kaphatók Csáthy Ferencz könyv-, papír- és zeneműkereskedésében Egyház-tér.

AZ ELSŐ PILSNERI RÉSZVÉNY SÖRFÖZDE és a MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár ker. képviselote

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére egy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagyereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac és Kossuth-utca sarkán levő

Pilsneri sörház pincéje éttermében és sörosarnokában.

Vendéglő átvétel!

Van szerencsém a n. é. közönség b. tudomására hozni, hogy helyben,

Csapó-utca 14. sz. alatt,

a Halász Izidor (régí Törő) vendéglőt f. hó 1-én átvettem. — Naponta frissen csapolt kőbányai sör, valamint kitűnő borok állandóan a n. é. közönség rendelkezésére állanak. — KITŰNŐ MAGYAR KÖNYHA. — Főtörökvésem, hogy a t. vendégeimnek a legnagyobb megelégedését kiérdemeljem. A nagyerdemű közönség szives pártfogását kérve, maradok kiváló tisztelettel:

LÉVAI IZSÓ, vendéglős.

Apródy József

órás és ékszerész üzletét

Piacz-u. 30. sz. alá helyezte át.

Mindenféle zseb, inga, fali és ébresztő órák; ékszerek, aranyláncok, függők, gyűrűk, legolcsóbb beszerzési forrása. Javítás, átalakítás, vésés művészi kivitelben.